

Tere tulemast kooli!

Selliste sõnadega tervitas koolipreili Pipi Pikksukka. Rootsis on kõik lapsed teretulnud igasse kooli. Samas suunas liiguvad ka mitmed teised meie naabrid, kus väitlused koolikatsete vajalikkuse teemal ammu lõppenud.

Alo Lõhmus

alol@ekspress.ee

Rootsi

Valdav osa Rootsi koolilapsi õpib elukohajärgses põhikoolis, kuid vanematel on õigus valida ka mis tahes teine kool mõnes teises omavalitsuses või ka erakool (nn sõltumatu kool). Sissepääs erakoolidesse on vaba igatühele ning õpilase koduomavalitsus maksab õpilase eest koolile pearaha.

Põhikooli lõpetamise järel võivad Rootsi õpilased valida kodukohast kaugemal asuva gümnaasiumi juhul, kui nende enda omavalitsuses ei juhtu leiduma soovitatavat eriala õpetavat kooli. Ka sel juhul katab koduomavalitsus õppekulud.

Rootsi gümnaasiumid pakuvad nimelt 17 eri programmi, alustades humanitaar- ja loodusteadustest ning lõpetades mitmesuguste kutseoskustega. Eesti mõistes kutseõpe on lihtsalt gümnaasiumihariduse eriharu.

Kui soovijaid on rohkem kui kohti, vaatavad gümnaasiumid õpilaste valimisel nende varasemaid õppetulemusi. Et pääseda gümnaasiumisse kindla peale soovitud eriala õppima, tuleb õpilasel juba põhikoolis hoolega õppida ning punkte koguda. Omakorda gümnaasiumis kogutud punktidest sõltub suuresti õppimisvõimalus ülikoolis.

“Elu on aga näidanud, et enamik noorukitest pürgivad oma kommunu gümnaasiumidesse, vaatamata sellele, et teistes kommunides on võibolla olemas parema kvaliteediga programm,” ütleb ühes Stockholmi koolis õpetaja assistendina töötav Eestist pärit **Igor Potapenko**. See on seletatav just punktisüsteemi mõjuga edasistele õpingutele. “Selle asemel et minna kuhugi tugevasse kooli õppima, õpitakse kodukoolis, kus on turvalisem ja ehk mõnes mõttes kergem saada kõrgemaid hindeid.”

Potapenko mulje kohaselt pole Rootsi koolisüsteem erinevalt Eesti omast orienteeritud pelgalt teadmiste omandamisele, vaid õpilase mitmekülgse arendamisele, tema orienteerumisvõime ning järeltõlgenduse treenimisele.

“Kooliõhkkond on Rootsis üsna vaba ja see on minu meelest hea. Pole nii palju tuupimist, sest ainult tuupimisega ei saa kõrgemaid hindeid. Õpilasel peab olema ka oskus tõlgendada asju, reflekteerida, analüüsida,” hindab Potapenko.

Soome

Ka Soome õpilased õpivad elukohajärgses koolis. Vanemad võivad lapse panna ka mõnda teise kooli, ent kui koolibussi teekond pikeneb seetõttu üle kolme kilomeetri, tuleb vanematel lisakulu ise kinni maksta.

Põhikoolis on katsed vaid neisse klassidesse, mis on näiteks muusika või keelte kallakuga. Säärastes klassides õpib alla ühe protsendi lastest.

Praegu Tallinnas Soome Instituuti juhtiv **Jaana Vasama** on töötanud õpetaja ning kooli-

rektorina, muu hulgas selliseski koolis, kuhu korraldati katseid lausa kolmel erialal: muusika, modernants ja klassikaline ballett.

“Katsed aga ei tähenda sugugi seda, et laps, kes klassi sisse ei saa, ei võiks tulevikus muusikaga tegeleda,” kinnitab ta. “Võibolla läheb ta lahti näiteks aasta pärast.”

Gümnaasiumisse läheb edasi õppima 54 protsenti Soome koolilastest, 36 protsenti valib kutseõppe. Enamik gümnaasiste jätkab elukohajärgses gümnaasiumis (väikestes linnades ongi neid enamasti vaid üks), kuid suuremates linnades leidub nagu Eestiski koole, mis on hinnatud ja populaarsed ning kuhu püüdleb palju õpilasi. Kuidas need koolid siis oma valiku teevad? Matemaatika abil. Nad võtavad oma vabade kohtade arvu ning kehtestavad sellest lähtudes põhikoolist tulnutele hindeläve. Kui on ainult kümme vaba kohta ja eeldatav konkurss suur, on lävi väga kõrge, kui kakskümmend, on lävi madalam.

Juhul, kui ikkagi on hindelävele vastavaid õpilaskandidaate rohkem kui kohti, maksab põhimõte kes ees, see mees.

Läti

Katsed põhikoolidesse on Lätis ametlikult keelatud. Lapsel on õigus saada põhiharidust oma elukohale kõige lähemas koolis. Samas võivad vanemad kooli ka valida, pöördudes palvega vastava kooli poole. Kui valitud koolil pole võimalik last vastu võtta, saadab kooli juht vanematele kirjaliku põhjenduse. Koopia sellest läheb ka haridusametile, kes seejärel teavitab vanemaid vabadest õppekohtadest teistes koolides.

Ka keskkooli võib vabalt valida, kuid samas võivad keskkoolid õpilaskandidaatidele korraldada sisseastumiseksameid. Eksamitulemuste kõrval on siiski maksev ka põhikooli lõputunnistus.

Leedu

Lapse kooli määrab tema elukoht, kuid taas on vanematel õigus kooli valida. Seejuures võivad Leedu koolid sätestada omi lisatõudeid.

Üle kogu Leedu võivad eriti andekad kuue- seitsmeaastased lapsed kandideerida Rah-

Kui üks kool korjab endale vaid eriti lahtise peaga õpilasi, peavad piirkonna teised koolid läbi ajama ka põmm-peadega.

vuslikku Kunstigümnaasiumi, kuhu võetakse vastu konkursi alusel.

Kõrgemasse keskkooliastmesse (11.–12. klass) pääseb pärast põhikooli lõpetamist.

Norra

Kohustuslikku põhiharidust pakkuvates koolides pole mingeid sisseastumisteste. Pole ka õppemakse, välja arvatud erakoolides, kuid neiski kaetakse 85 protsenti kuludest avalikest allikatest. Kui keskkooli pürgib rohkem õpilasi, kui on kohti, saavad määravaks õpilaste hinded põhikoolis.

Suurbritannia

Suurbritannias leidub koole, kes korraldavad lastele katseid põhikooliastmes. Osa neist võtab õpilasi vastu ainult nende võimete alusel, teine osa komplekteerib võimete alusel vaid teatud hulga oma õpilaskonnast. Mõned koolid korraldavad intervjuusid nii õpilastele kui ka nende vanematele (mis kriitikute sõnul tähendabki õpilaste valikut vaid nende vanemate "väärikuse" alusel). Kiriklikud koolid valivad lapsed vastavalt vanemate religioossusele ja kirikus käimisele (ning on seejuures keskmisest parema õppeedukusega).

Erikallakuga koolidel (näiteks keeled, tehnika, sport, kunstid) on lubatud valida 10 protsenti oma õpilaskonnast. Selleks võivad nad testida õpilase võimeid, kuid osa otsustatakse ka kohalike algkoolide soovituskirjade ja laste endi õpitulemuste alusel.

Inglismaal on väitlus koolide selektiivse vastuvõtu teemal sama elav kui praegu Eestis. Selektiooni pooldajad leiavad, et laste täielik või osaline valimine nende võimete alusel tagab tegelikult suurema võrdsuse kui rangelt elukohajärgses koolis käimine. Kui loevad võimed, siis on ka kehvast linnaosast pärit lapsel šanss pääseda heasse kooli.

Süsteemi kriitikud räägivad aga sama mis meilgi: kui üks kool korjab endale vaid eriti lahtise peaga õpilasi, peavad piirkonna teised koolid läbi ajama ka põmmpeadega. Esimene kool saavutab siis mängeldes häid eksamitulemusi ja omandab kiiresti kvaliteetkooli maine, ehkki tegelikult ei pruugi õpetamise tase seal olla põrmugi kõrgem kui põmmpeade koolis, mida ha-

katakse teenimatult pidama kehvaks õppeasutuseks.

Tänavu jaanuaris avaldati Inglismaal uurimus, mis järjestas koolid vastavalt õpilaste võimete kasvule vanuses 11–16 aastat. Mitte ükski õpilasi valiv kool ei pääsenud tippkümnesse. Kuid tipp saja seas oli neid juba 38 ja tippkolmesaja hulgas 98. Kuna Inglismaa 3700 keskkoolist on õpilasi valivaid koole vaid 166, tuleb tõdeda nende ebaproportsionaalselt suurt edu.

Venemaa

Esimesele neljale klassile järgneb Venemaal viis aastat põhiharidust. Selle omandamise järel võib suunduda kaheaastasse keskkooliõppesse või kutsekooli.

Keskkooliosas on õpilaste suhtes kõige valivamad kallid erakoolid – gümnaasiumid ja lütseumid. Enamik neist asub Moskvast või Peterburis. Õigustamaks oma kõrgeid õppemakse, hoiavad nad väga range konkursiga üleval oma prestiiži. Gümnaasiumid ja lütseumid moodustavad kõigest Vene keskkoolidest juba kaheksa protsenti.

Tavavenelased õpivad endiselt üldhariduskeskkoolides (enamasti puuduvad neil koolidel nimed, on vaid numbrid) või süvakallakuga keskkoolides (ka need võivad korraldada sisseastumisteste).

Mitmed Nõukogude Liidu kõrgajal loodud süvaõppega koolid, mille eesmärk oli toota järelkasvu Nõukogude (sõja)teadlastele, on nüüdseks muutunud tasulisteks eliitkoolideks, kuhu pääsevad õppima ka mitte nii väga andekad lapsed. Tavavenelased suhtuvad kriitiliselt nende koolide riiklikusse toetamise, leides, et koolidest sirguvad andekamad õpilased suunduvad niikui nii viimaks tööle välismaale.

ARVO TARMULA

